

menom. Bodimo odkriti in ne izkušajmo izneslovenčlo svoje mišljenje tajiti in je zakrivati z novo izumljenimi slovniškimi kategorijami!

Če se je tedaj v drugi izdaji Prešérnovih poezij verz: „Vam izročim prijátla drági máni!“ izpremenil v: „Izročam vam“ i. t. d., to je ta izprememba v slovniškem oziru brez dvojbe poprava; je li pa takovo ravnanje s tekstom starejših pisateljev sploh upravičeno, to je drugo vprašanje, gledé na katero se strinjam z mnenjem g. dr. M. Murka o tej stvári, izrečenim v „Zvonu“ XI. št. 2. ter mislim, da nam treba najprej historiško-kritiške izdaje Prešérnovih poezij.

Laskam si, da sem povoljno rešil „pretežavno“ vprašanje o rabi dovršnikov v pravem sedanjiku, vendar rad priznavam, da je moja zasluga pri tem silno majhna; zakaj storil nisem drugega, nego posegel v neizcrpni zaklad Miklošičeve jezičarske modrosti. Imeniten res ni posebno takov pôsel, toda neploden tudi ne. Zakaj monumentalna dela Miklošičeva, ki so pa lajikom iz mnogih vzrokov skoro nedostopna, obilujejo kakor zlatonosni rudniki z bogato množico jezikoslovnih resnic, katere pa so često zakopane in zakovane; zazdeva pa se mi, da je zaslužnejše opravilo, izkopavati le-té resnice in jih potem podajati v primerni obliki, negoli slovničariti na svojo roko in po svoji glavi.

V. Bežek.

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

»Matica Slovenska.« Odbor »Matice Slovenske« je imel dné 15. m. m. sejo. Dotičnemu zapisniku posnemljemo, da izdá »Matica« letos nastopne knjige: 1. Letopis za leto 1891. Urednik prof. A. Bartel. Vsebina je že zagotovljena; biblijografiji se oblika nekoliko izpremeni. 2. Pegam in Lambergar. Spisal dr. Fr. D. Knjiga izide kot VI. zvezek »Zabavne knjižnice«. 3. Zgodovina Novega Mesta; spisuje prof. I. Vrhovc. Vseh knjih se bode tiskalo po 2400 izvodov. — Po nasvetu književnega odscka se sklène, da pričnè »Matica« izdajati obširnejšo »Slovensko zgodovino«. Delo bode vodil prof. Simon Rutar. — Izdavanje »Besede« se z ozirom na pričujoče razmerje definitivno opustí; takisto »Matica« občnemu zboru ne bode priporočila izdavanja znanstvenega lista, zlasti zató ne, ker se znanstvene razprave lahko objavljajo po raznih dosedanjih glasilih in ker so se doslej ponesrečili vsi poskusi, osnovati znanstven časopis slovenski. — Obçi zbor bode še pred velikimi šolskimi počitki.

Slovenska čitanka za drugi razred srednjih šol. Sestavil in izdal dr. Jakob Sket, c. kr. profesor. II. V Celovcu, 1891. Tiskala in založila tiskarna družbe sv. Mohorja. Cena 80 kr. — Gospod dr. Sket je kakor znano jako priden pisatelj slovenskih šolskih knjig. Priredil nam je nemško-slovensko slovnico, »Cvetnika« prvi in drugi del, slovensko berilo za V. in VI. gimn. razred, izdal leta 1889. »Čitanko« za prvi razred srednjih šol, letos pa te »Čitanke« drugi del, o katerem hočemo izpregovoriti nekoliko besed.

Ta čitanka podaja na 200 straneh male osmerke 160 beril, izmed katerih je 80 pesniške in 80 prozajiske vsebine. Kar se dostaje pesniškega gradiva, našteli smo 38 liriških pesmij, druge so pripovedne in naučne. Zdi se nam, da navedeno razmerje ne ustreza popolnoma zahtevam slovenske čitanke za drugi razred srednjih šol, zakaj znano je, da zanimajo mladino na tej stopinji izvestno bolj pripovedne nego liriške pesmi; želeli bi torej, da bi bil g. dr. Sket vzprejel več pripovednega pesniškega gradiva, izpustil pa nekaj liriških pesmij, zlasti takšne, kakor jih čitamo pod štev. 25, 43, 47, 67, 79, 97, 99. To so pesmi nedovršene po vsebini in obliki in bi največ sodile v ljudskošolsko knjigo, ako jih — kar bi bilo seveda najbolje — popolnoma ne zavržemo.

Nasprotno pa moramo zadovoljno poudarjati, da iz večine vsi prozajiski spisi dobro ustrezajo duševnemu obzorju učenčevemu; nobeden sestavek ni takšen, da bi ga mladina ne mogla razumeti. Vender bi želeli tudi tukaj, da bi bil g. pisatelj izpustil nekatera berila, n. pr. »Samokres iz usnja« (14), »Pavliha« (84), »Kakó je preganjal birič Jurij kolero« (136) in recimo tudi »Žabi« (98), ker so ta berila po naših mislih dókaj malo-vredna, brez pravega jedra in brez vsakega dovtipa.

Toliko o vsebini sámí; izpregovorimo sedaj o slovniški stráni te čitanke. Najprej moramo opomniti, da smo našli nekatere pogreške, kar se dostaje rabe ločil in vélikih začetnih črk; n. pr. »Aga! čuješ, greva na semenj!« (6., 5¹) namesto »Aga, čuješ, greva na semenj!« — »Prav tako, vrli rojaki! poslušajte me!« (30., 102.) nam. »Prav tako, vrli rojaki, poslušajte me!« ali: »Prav tako, vrli rojaki! Poslušajte me!« — »Utolaži se! v vsaki skledici je še ostalo nekaj barve« (56., 16.) nam. »Utolaži se! V vsaki . . .« — »Pomozi ti Bog! si li truden?« (96., 2.) »Siromak! koliko pa imaš plače na dan?« (96., 7.) nam.: »Si li truden« in »Koliko pa imaš . . .« — »Pojdiva dalje! zapustiva ljubo domovino . . .« (98., 13.) nam.: »Pojdiva dalje! Zapustiva . . .« — »No, kaj je na tem? saj to ni nič hudega« (102., 50.) nam.: ». . . na tem? Saj . . . hudega«. — »Še to! izčisti mi . . .« (114., 44) nam. »Še to! Izčisti mi . . .«

O pravopisu omenjamo to-le: Pisatelj piše dosledno »njegovo veličanstvo« (40.) nam. obične oblike »Njegovo Veličanstvo«. V berilu 142., 1 beremo Octavijan, v istem berilu, 107 pa Kaligula. — Rafeče (16., 78.) nadomesti z obliko Rađeče (Miklosich, »Die Bildung der Ortsnamen aus Appellativen« sub radz). — G. pisatelj rabi oblike znova (60., 106) skratka (60., 186), sprva (68., 91) poleg z lepa (52., 37), s težka (124., 15), z lahka (124., 69); te oblike bi se morale prav za prav glasiti iz nova, iz prva i. t. d., ali vsaj iznova, izprva i. t. d. (Šuman, »Slov. slovn. za srednje šole« § 38). — Poleg *zdati* (142., 80) beremo *navdajati* (142., 89 in 119); poleg *vzbuditi* (43., 44) vidimo obliko *zveličar* (44., 58), *zdeti* (komu priimek *zdeti* 12., 14); poleg *izkušnja*, *izboljšati*, *izgrešiti* beremo *zboljšati*, *zdatno*, *stegovati*. — Namesto *osoda* (40., 82) bi pisali boljše *usoda* (prim. srbski *usud* in slov. *usojeno mu je*). — Do cela nepotrebno uvaja pisatelj sicer upravičeno, toda nenavadno obliko *pesji* nam. *pasji* (72., 190).

Migljěj (62., 12), grižljěj (94., 5) boljše migljaj, grižljaj (Šuman o. c. § 86., b, s, 2.). — Pri srednjih diminutivih končnica ni *ice*, ampak *ice*, *ce*, kakor tudi beremo pravilno okence (8., 46) poleg mestíce (146., 17), gnezdíce (4., 14). Tudi nam. *pesmica* (poleg *pesec*) in *živalica* bi bilo boljše pisati *pesenca*, *živalca* (prim. Šuman o. c. § 97., II.). Namesto *tempļarjži* (36., 14) pišemo lepše *tempeljniki*. — Mestnik jedn. po *potu*, na *potu* (46., 5 in drugje) in po *duevu* (21., 3 in 72., 116) zdi se nam menj pravilen nego po *potí*, *podneví*; poslednje oblike upravičuje takó národna govornica kakor zgodovinska slovnica. Daj. jedn. *gospěj* (118., 48) nadomesti s pravilno obliko *gospí*. — Dvojinske

¹) Prva številka pomeni vselej berilo, druga pa vrsto dotičnega berila.

oblike *ušesi* (36., 76), pade na kolena pred kralja, (22., 9), roki in nogi njegovega sinčka (30., 73) se nam zdé prisiljene in se tudi upirajo národní govoricí (Šuman, o. c. § 124., 2.). Namesto oblike *kračji čas* (30., 62), ki je sicer slovniški upravičena, pišemo udomačeno *krajši*, kakor tudi národ govori. Po *gudovsko* (72., 74), po *modrijansko* (68., 65) ni pravilno; pišimo *gudovski*, *gudovsko* ali po *po gudovskem*, *modrijanski*, *modrijansko* ali po *modrijanskem* (Šuman, o. c. § 126., 4). Takisto ni pravilno *pogosto* (na mnogih krajih), po *gostem* pa ni obično, torej pišimo *pogostoma*.

Osební zaimék tretje osebe jedn. sr. sp. tož. piše g. pisatelj pravilno *nje*, je poleg *ga* (30., 26 in 27; 62., 6; 76., 73 i. dr.). Ženske oblike *ji* za tretjo osebo dvojine tož. pa sploh ne rabi, nego piše pogrešno obliko *ju*. Poleg *ponje*, *skozenj*, *predenj* beremo *záb-se*, *nanje* (10., 11 brez naglaska), *ná-me*, *vánj* i. t. d.; pisati bi bilo že zaradi doslednosti *záse*, *nánje* i. t. d. — Vso premoženje (142., 60) je menda tiskoven po grešek. — *Cel* (36., 23) ni totus, nego integer; povsod bodi torej *ves*.

O glagolu nismo zapazili posebnih napak razven »narejenih« oblik začudjenje (24., 62), začudjen (140., 28), katerima se upira občá govoricá in kateri se nam vidita dôkaj prisiljeni, dalje poskrbljeno (24., 21.). Namesto *zasuka* (46., 198) in *očitoval* (129., 16) je pisati *zasuče* in *očital*. Dóvršnika *odpustim* (22., 30) in *prepustim* (130., 15) nadomesti z nedóvršnikoma *odpuščam* in *prepuščam*. Poleg tega vidimo nedoslednosti v rabi pomožnega glagola in glagolov sploh za dvojino ženskega spola; n. pr. pridete dve ščuki (67., 9 i. dr.) poleg državi si nasprotujeta (68., 104; sedeli sta (98., 9 i. dr.). Šuman (Slov. slovnica za srednje šole § 41 in § 50) učí, da so zadnje oblike pravilnejše, mimo tega so tudi ukoreninjene v národu; sploh bi želeli, da bi se bil gosp. pisatelj odločil za to ali óno obliko.

Gospod pisatelj rabi *zudej* (76., 62) in *vzadi* (46., 96; 72., 21 i. dr.) in *spodej* (132., 79). Te oblike naj se glasé *zadi* (Šuman, o. c. § 147., 4, a) in *spodi* (Miklosich, »Etymolog. Wörterb.« sub *pod* 1.). Namesto *iz* kmetov (76., 3), *v* pristavi (46., 141) in *nad* sovražnika (106., 84) stoj *s* kmetov, *na* pristavi, *na* sovražnika. Pri obliki *v jeseni* (24., 88 in 100, 13) je predlog odveč, ker zadošča zgolj mestnik *jeseni* kakor *spomladi*, *časih*.

Gledé na besedni red, zapazili smo nastopne hibe: »Zjutraj . . . pride iz luknje gret se« (72., 120) nam. »Zjutraj se pride iz luknje gret«. »On pride brit ga« (80., 12), prav: »On ga pride brit«. »Da ji bosta izpolnila jo« (94., 37), prav: »Da ji jo bosta izpolnila«. »Nekdaj gresta . . . po hosti izprehajat se« (106., 36), prav: »Nekdaj se gresta po hosti izprehajat«. »Zastonj je poskušal . . . pregovoriti ga« (110., 24), prav: »Zastonj ga je poskušal pregovoriti«. »Ki je . . . prišel opravičevat se« (142., 53), prav: »Ki se je prišel opravičevat«. Tudi vidimo stavke kakor: »Ker znal je« (32., 13) nam. »Ker je znal«; »Kjer mu zvesta družica valí« (8., 59) nam. »Kjer mu valí . . .«. »Ker je pa njemu sir in surovo maslo dišalo . . .« (10., 36) nam. »Ker sta pa njemu dišala . . .«. Takšne napake se ponavljajo jako pogostoma.

Omeniti nam je končno še nekaj pogreškov proti jezikovni čistoti. Namesto *sesti* in *leči* piše g. pisatelj dosledno *vsesti se*, *vleči se*; nam. pravilnega *oditi*, *napotiti se*, *odpraviti se* (sich begeben) beremo *podati se*, kar je prav tisto, kar *udati se* (sich ergeben). Neslovenski se glasí stavek: »Ali mi *vnaš* povedati« (140., 51) namesto: »Ali mi *moreš* povedati.« — *Slediti* pomení samó *spüren*, ne *folgen*, torej stavek »pesmi sledijo po vrsti« ni pravilen. *Ubogati* namesto *slušati* je hud germanizem, takisto *mutast* (102., 16) namesto *nem*, *zakvakati* (98., 20) nam. *zaregljati*. Oblika *možat* (104., 13 in 110., 58) ne pomení *männlich*, ampak *reich an Mann*, kakor se je to že pogostoma poudarjalo. Nadomesti jo z obliko *moški*. — *Vojna* (110., 63) ni *das Heer*, temveč *der Krieg*.

Kakor je razvidno iz teh opomenj, ima dr. Sketova »Čitanka« dôkaj napak, sicer pa radi priznavamo, da je jezik večinoma lep, pravilen, da so berila ponajveč skrbno

izbrana, blažeča in poučna, takó da bode knjiga rabila jako dobro. G. pisatelju želimo, da bi i dalje izvrševal lepi svoj namen in mladini naši podajal zdravega in primernega berila na vseh stopinjah srednjih šol slovenskih. △

Nova izdaja Vodnikovih pesmij. Kakor čujemo, pripravlja »Družba sv. Cirila in Metoda« cenéno zbirko Vodnikovih pesmij, prirejenih za prosto ljudstvo in mladino. Uredil jo bode natanko po izvirniku g. ravnatelj *F. Wiesthaler*. — Veselo pozdravljamo to namero rečene družbe, ker se bode takšna potrebna zbirka Vodnikovih pesmij do dobra udomčila v preprostem národu in tudi lahko dajala v roke naši mladini, kar dosihdob pri »Matičini« izdaji iz jasnih razlogov ni bilo mogoče.

Pedagogiški letnik. IV. leto. 1890. Uredil *Fr. Gabršček*. Izdalo in založilo „Pedagogiško društvo v Krškem.“ V Ljubljani. Natisnil I. R. Milic. — Ta lična knjiga, katere smo omenili že v poslednji številki, obseza na 274. stranéh raznovrstne sestavke pedagoško-znanstvene vsebine. Najprej razpravlja *Fr. Gabršček* v teoretiškem delu o jezikovnem pouku v ljudski šoli, opiraje se na najboljše spise domačih in tujih pedagogov, kakor tudi na dolgoletno svojo izkušnjo. Ves spis je jako pregledno razdeljen na sedem poglavij, ki obravnavajo govorne vaje, čitanje, berila, uporabo beril, slovnico, pravopis in spisje. Gospod pisatelj namerja svoj točni, koreniti in strokovnjaku izredno zanimivi spis spopolniti s praktično razpravo o jezikovnem pouku in mu končno dodati zgodovinski pregled o razvoji jezikovnega pouka našega. — Drugi spis iz peresa *Jos. Bezljaja* „Navod k početnemu risanju in oblikoslovju“ je jako zaslužno delo, saj je prvo te stroke v pedagoški književnosti slovenski. Ker je zaradi prevelikih troškov pri nas malone nemogoče izdati izvirno risarsko zbirko, odločil se je g. pisatelj za Grandauerjevo zbirko, katero pojasnjuje po vseh nje dvanajstih zvezkih. Nató čitamo še izvirno metodiško razpravo o oblikoslovju; pisatelj se je potrudil, da je pisal kolikor móči poljudno, samó želeli bi, da se je držal Celestinove terminologije, katera se nam vidi v mnogem oziru lepša in prikladnejša od Lavtarjeve. — V nastopnem spisu „V šolski delarni“ razpravlja g. *Andrej Žumer* zgodovino ročnega dela, pripoveduje, kakó je sedaj razširjeno ročno delo, poroča o ročnem delu s pedagoškega stališča in priobčuje nekoliko podatkov o šolski delavnici na II. mestni ljudski šoli v letu 1888/9. — Nató čitamo spis „Iz risarske izložbe v Norimberku“, katerega je sestavil *J. Bezljaj*, in napósled istega pisatelja jako umestni spis „Vpliv prirode in hrane na zdrave človeško.“ — Šesti sestavek „Pedagogiškega letnika“, sestavil *I. L.* odpira pogled na pedagoško polje leta 1889. in 1890; nastopna sestavka (spisal *Fr. Gabršček*) pa poročata o „Prvi slovenski stalni učilski razstavi“ na Krškem in o delovanji „Ped. dr.“ v četrtem letu svojega obstoja. — Kakor je razvidno iz tega tesnega pregleda, podaja „Pedagogiški letnik“ učiteljstvu slovenskemu, toli zanimivega in zajedno koristnega berila, da bi zaslužil neumorno delavni odbor izvestno več podpore, nego je ima doslej. „Pedagogiški letnik“ je lepa priča, kakó živo se bavijo učitelji slovenski s strokovno književnostjo slovensko, in zató pozdravljamo ta „Letnik“ prav takó veselo, kakor bodedo pozdravili vse naslednike njegove, katerih dáj Bog še mnogo število!

»**Domovina**« se bode zval nov politiško-gospodarski list, kateri pričné izhajati začetkom tega meseca v Celji. Izdajatelj in urednik mu bode *Dragotin Hribar*, tiskar v Celji. Izhajal bode po dvakrat na mesec in stal do konca tega leta le jeden goldinar. List, čegar potrebo so spoznali ondotni svetni in duhovni voditelji národovi, prinašal bode celjske, spodnje-štajerske in slovenske novice sploh, na kratko poročal o dogodkih v Avstriji in po širnem svetu; gojil pravo avstrijsko domoljubje, priporočal verno, krščansko življenje in poudarjal v zvezi s temi načeli slovensko zavednost in rodoljubje. S politiko se bode bavil le toliko, kolikor zahtevajo ondotne posebne razmere. Neupra-